

Meer dan eens vraagt hoogleraar economie **Sjoerd Beugelsdijk** zich 's avonds hoofdschuddend af hoe het toch verder moet met het gepolariseerde Nederland, anno 2021. Hij is daar niet zo positief over, vanwege een 'giftige cocktail' van dieperliggende oorzaken. Hij schreef erover in zijn boek *De Verdeelde Nederlanden*. 's Ochtends begint hij optimistisch aan de nieuwe dag, hij ziet ook enkele hoopgevende ontwikkelingen.

Giftige cocktail verdeelt Nederland

Sjoerd Beugelsdijk constateert in zijn boek *De Verdeelde Nederlanden* dat in Nederland de laatste decennia een aantal grote trends bij elkaar komen, leidend tot verhitte debatten, toeneemende onverdraagzaamheid en polarisatie. Ontwikkelingen als globalisering, een veranderde overheid en vergaande individualisering.

Bonus hoger opgeleiden

Beugelsdijk stelt vast dat de voortschrijdende globalisering ervoor zorgt dat de Nederlandse economie is veranderd. Er is een nieuwe economische structuur ontstaan, met andere banen en met nieuwe winnaars en verliezers. En een bonus voor de hoger opgeleiden. In veel sectoren nam de baanonzekerheid fors toe, wat vooral de lager opgeleiden trof. Beugelsdijk: 'Er zijn ZZP-ers die bewust hebben gekozen voor dit bestaan, met alle bijbehorende plussen. Maar er zijn er ook die beter af zouden zijn in loondienst, denk bijvoorbeeld aan de bouwsector. Matig betaald en vaak niet zeker van werk.'

BV Nederland

Hoewel er door economen over wordt getwist, staat voor Beugelsdijk vast dat de ongelijkheid in Nederland is toegenomen. 'Dan heb ik het niet per se over de inkomensongelijkheid, maar zeker wel over de vermogensongelijkheid. Een grote groep mensen heeft in de laatste decennia te maken gekregen met een optelsom van ongunstige factoren: een onzekere baan, weinig spaargeld op de bank, geen eigen huis, moeite om iets

FOTO: HENK VEENSTRA

'Gaat het kwartje nou echt eens vallen dat de gemeenschap en het collectief ertoe doen?'

Sjoerd Beugelsdijk (1976) studeerde economie en promoveerde in Tilburg. Op zijn 32ste werd hij hoogleraar aan de Faculteit Economie en Bedrijfskunde van de RUG. Zijn veel geciteerde onderzoek naar economische globalisering en culturele overeenkomsten en verschillen bevindt zich op het snijvlak van de economie en de sociologie. Hij ontving meer dan 1 miljoen euro aan onderzoeksgeld van NWO, werkte aan universiteiten in onder meer Denemarken, Italië en de VS en staat op de Stanford-lijst van meest invloedrijke onderzoekers wereldwijd. In 2019 was hij medeverantwoordelijk voor het rapport over nationale identiteit van het Sociaal en Cultureel Planbureau.

fatsoenlijks te huren en meer dan eens aangewezen op ondersteuning door de overheid. Ik zeg altijd dat de samenleving sinds de jaren '80 is vereconomiseerd. We zijn veel meer gaan denken in termen van winst, markt en eigen verantwoordelijkheid. Duidelijk een reactie op de periode daarvoor. Toen in 1991 ook nog eens de Sovjet-Unie uit elkaar viel, was het overduidelijk: het kapitalistische systeem had gewonnen, ons systeem is het beste! Die overwinning hebben we vervolgens twintig jaar gevierd. We spraken vaak over de BV Nederland. Dat had ook tot gevolg dat de overheid moest worden ingericht als een onderneming, met een vakterm "new public management".

Verzorgingsstaat veranderd

De traagheid, inefficiëntie en ellenlange vergaderingen in de jaren zeventig, op de universiteiten, bij de overheid en ook in het bedrijfsleven, daarnaar verlangt niemand terug. Ook Beugelsdijk niet. 'Die tijd is voorbij, maar nu zijn we doorgeslagen naar de andere kant. Alles wordt gemeten en uitgedrukt in cijfers. In de zorg is er tien minuten per patiënt beschikbaar, wetenschappers worden afgerekend op het aantal publicaties en je struikelt over de protocollen.'

Beugelsdijk concludeert dat daarmee ook onze verzorgingsstaat is veranderd. 'Van relatief eenvoudig en toegankelijk naar een ingewikkeld systeem, met voorwaarden en controles. De problemen rond de toeslagenaffaire en de afhandeling van de aardbevingsschade zijn het vreselijke resultaat.' Dat leidt volgens hem tot veel onvrede en wantrouwen

richting de overheid. Juist bij die groep die afhankelijk is van die overheid: de kwetsbare groepen, met weinig vermogen, stapeling van problemen zoals bijvoorbeeld schulden en een beperkt sociaal netwerk. 'Gevolg is twee groepen in de samenleving, waartussen een diepe kloof aan het ontstaan is.'

Dat bepaal ik zelf wel

Ontegengesteld is de Nederlandse samenleving de laatste decennia steeds verder geïndividualiseerd. Beugelsdijk: 'Tekend daarvoor is een zinsnede als "dat bepaal ik zelf wel". Aan de ene kant is dit een plus: het heeft veel mensen vrijheid gebracht. Maar het heeft ook een keerzijde: veel mensen zijn zoekende. Waar hoor ik nog bij?' Als voorbeeld noemt hij de groep mensen die wil vasthouden aan Nederlandse tradities, zoals het Sinterklaasfeest, terwijl daartegenover anderen veel internationaler zijn georiënteerd. 'Die voelen zich meer Europeaan of wereldburger en zijn begaan met wereldproblemen als klimaat en racisme. Regelmatig botsen deze groepen. Terwijl de meeste mensen iets van beide in zich hebben, ik ook: ik ben graag internationaal bezig, maar geniet ook van Nederlandse en Groningse tradities. Maar de stem van deze grote middengroep valt weg in het rumoer.'

Weg terug

Deze ontwikkelingen in de Nederlandse samenleving stemmen Beugelsdijk niet vrolijk. Hij spreekt zelfs van een 'giftige cocktail'. 'Op een gegeven moment is er geen weg meer terug. Wanneer de leefwerelden van verschillende groepen in de samenleving zo ver uit elkaar gaan lopen, dan gebeurt er gewoon niets meer. Men luistert niet meer en verkettert elkaars standpunten. Deze polarisatie verlamt de samenleving.' Het moet hem van het hart dat de politieke versplintering (19 fracties in de Tweede Kamer) en

politici die meer met beeldvorming dan met inhoud bezig zijn, ook beslist niet meehelpen. 'Daarbij fungeren sociale media als aanjager en katalysator van de onderliggende factoren.'

Desondanks ziet Beugelsdijk een positieve ontwikkeling. 'Ik zie dat het hier geschetste probleem in toenemende mate wordt onderkend en ook erkend. Door de politiek, de wetenschap en maatschappelijke organisaties. Zo spreken MKB-Nederland en VNO in hun Agenda 2030 van het "tegenaan van de polarisatie", onder andere door een nieuwe inrichting van het economisch systeem. Denk aan de verhouding tussen vaste en flexibele arbeid.' Hij voegt daaraan toe: 'Het klinkt zwaar, maar het is zó belangrijk dat

we in gesprek blijven met elkaar. We moeten af van de sfeer van winst en verlies. Wanneer je "verliest", dan ben je niet het recht op je standpunt kwijt. Kortom, maak van discussies nou geen zero-sum game.'

Gaat het kwartje vallen?

Beugelsdijk realiseert zich dat dit een langdurig proces gaat zijn. Met een diepe zucht: 'Gaat het kwartje nou echt eens vallen dat de gemeenschap en het collectief ertoe doen?' Hij vindt dat we al wel snel concrete maatregelen kunnen nemen op meerdere terreinen: onderwijs, wonen, economie. 'Denk aan meer mixen en minder segregatie op de basisscholen. Zorg vooral ook voor kleinere klassen, beter voor leerlingen en leraren. Schaf de verhuurdersheffing voor de woningcorporaties onmiddellijk en helemaal af, zodat er ruimte vrijkomt voor investeringen in goede sociale woningbouw. Stop ook met de jubelton, die de verschillen tussen groepen op de woningmarkt vergroot. Kijk heel kritisch naar al die tijdelijke financiering voor structurele problemen, met bijbehorende voorwaarden en controles.'

Beugelsdijk bevestigt dat deze voorstellen geld kosten: 'Ja, misschien dat we op sommige punten de belastingen moeten verhogen. Bijvoorbeeld belastingen van kapitaal en vermogen en het verlagen van de inkomstenbelasting. We zullen hoe dan ook moeten investeren om de trends van verdeeldheid en polarisatie om te buigen.'

De Verdeelde Nederlanden

WWW.UITGEVERIJBALANS.NL

€ 21,99, E-book € 6,99